

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΕΣΔΔΑ

ΜΑΘΗΜΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

*ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μανώλης Σκοτόρης
Οικονομολόγος, MSc Πολιτικής Οικονομίας, PhD C. Πολιτικής Οικονομίας*

ΕΣΔΔΑ 32^{ος} ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΕΘΕΝΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Θέμα 3^ο 2026 (κληρωθέν)

A. Πώς αντιμετωπίζουν την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής τα ακόλουθα ρεύματα οικονομικής σκέψης:

1. Νεοκλασική προσέγγιση
2. Κεϋνσιανή προσέγγιση
3. Μονεταρισμός
4. Νέοι κλασικοί
5. Νέοι Κεϋνσιανοί
6. Μαρξιστική Πολιτιστική Οικονομία

B. Ποια είναι τα χρονικά ορόσημα που σηματοδοτούν αλλαγές στις επικρατούσες αντιλήψεις για την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής και με ποια ρεύματα οικονομικής σκέψης συνδέονται;

Πρότυπη Απάντηση:

Η μακροοικονομική θεωρία αναπτύχθηκε ως το διακριτό πεδίο της οικονομικής επιστήμης με βασικό αντικείμενο την κατανόηση της λειτουργίας της οικονομίας ως ενός ενιαίου συνόλου και την ερμηνεία σύνθετων φαινομένων όπως η οικονομική ανάπτυξη, η ανεργία, ο πληθωρισμός και οι οικονομικές κρίσεις. Στο επίκεντρο αυτής της διαρκούς θεωρητικής αναζήτησης βρίσκονται ιστορικά δύο από τα σημαντικότερα εργαλεία οικονομικής πολιτικής, δηλαδή η δημοσιονομική και η νομισματική πολιτική. Η πρώτη ασκείται αποκλειστικά από την εκάστοτε κυβέρνηση μέσω της διαχείρισης των δημόσιων δαπανών, της φορολογίας και του κρατικού προϋπολογισμού. Αντίθετα, η δεύτερη εφαρμόζεται από την κεντρική τράπεζα κάθε χώρας μέσω της διαχείρισης της προσφοράς χρήματος και του καθορισμού των επιτοκίων. Η αποτελεσματικότητα των δύο αυτών καίριων πολιτικών αποτελεί διαχρονικά ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα και πολυσυζητημένα ζητήματα της οικονομικής επιστήμης. Διαφορετικές σχολές σκέψης έχουν διατυπώσει έντονα αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το κράτος μπορεί ή οφείλει να παρεμβαίνει στη λειτουργία της ελεύθερης οικονομίας. Η ιστορική εξέλιξη της μακροοικονομικής σκέψης είναι απολύτως και άρρηκτα συνδεδεμένη με τις μεγάλες οικονομικές κρίσεις που σημάδεψαν τη σύγχρονη οικονομική ιστορία. Κάθε περίοδος έντονων οικονομικών αναταράξεων ανέδειξε τις εγγενείς αδυναμίες των επικρατουσών θεωριών και οδήγησε αναπόφευκτα στη διαμόρφωση νέων θεωρητικών προσεγγίσεων.

Η ανάλυση σχετικά τον ρόλο των θεωρητικών υποδειγμάτων στην άσκηση της εφαρμοσμένης πολιτικής είναι τεράστια και διαρκής. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο ο John Maynard Keynes επισήμανε στο εικοστό τέταρτο κεφάλαιο της Γενικής Θεωρίας του πως οι πρακτικοί άνθρωποι, που πιστεύουν ότι είναι εντελώς απαλλαγμένοι από κάθε πνευματική επιρροή, είναι συνήθως σκλάβοι κάποιου μακαρίτη οικονομολόγου. Η σπουδαία αυτή διαπίστωση επιβεβαιώνεται πλήρως μέσα από την ενδελεχή ιστορική αναδρομή. Η Οριακή Επανάσταση του 1871 σηματοδότησε την επικράτηση της νεοκλασικής θεωρίας, η οποία έθεσε στο θεωρητικό επίκεντρο την έννοια της οριακής χρησιμότητας και την απρόσκοπτη λειτουργία των αγορών ως αλάνθαστων μηχανισμών αυτορρύθμισης. Σε εκείνο το πλαίσιο τα ζητήματα της κατανομής των σπάνιων πόρων κυριαρχούσαν έναντι των κλασικών προβληματισμών για τις κοινωνικές τάξεις. Ωστόσο, η ολέθρια Μεγάλη Ύφεση του 1929 ανέτρεψε ριζικά την κυρίαρχη αντίληψη περί αυτόματης αποκατάστασης της ισορροπίας. Το γεγονός αυτό οδήγησε τον Keynes στη διατύπωση μιας εντελώς νέας θεώρησης το 1936, σύμφωνα με την οποία η ανεπαρκής συνολική ζήτηση

μπορεί να παγιεύσει μια οικονομία σε μια παρατεταμένη κατάσταση μαζικής και αθέλητης ανεργίας. Η μεταπολεμική περίοδος που ακολούθησε χαρακτηρίστηκε από τη δημιουργική σύνθεση των κεϋνσιανών και των νεοκλασικών ιδεών. Στη συνέχεια, η μεγάλη πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 επανέφερε δυναμικά στο προσκήνιο τη σημασία της νομισματικής πολιτικής μέσω του ρεύματος του μονεταρισμού. Αργότερα, η θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών από τους νέους κλασικούς οικονομολόγους και η μετέπειτα ανάπτυξη των νέων κεϋνσιανών υποδειγμάτων διαμόρφωσαν το πιο σύγχρονο πλαίσιο άσκησης της μακροοικονομικής πολιτικής. Σκοπός του παρόντος εκτενούς δοκιμίου είναι να παρουσιάσει αναλυτικά το θεωρητικό πλαίσιο της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής, δίνοντας ιδιαίτερη και εκτεταμένη έμφαση στο υπόδειγμα IS LM.

Η δημοσιονομική πολιτική αποτελεί αδιαμφισβήτητο θεμέλιο της μακροοικονομικής διαχείρισης. Αναφέρεται στις κεντρικές παρεμβάσεις της κυβέρνησης μέσω των δημόσιων δαπανών, της επιβολής φορολογίας και της συνολικής διαχείρισης του κρατικού προϋπολογισμού με πρωταρχικό σκοπό τη σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας. Βασικός στόχος αυτής της πολιτικής είναι η διατήρηση σταθερά υψηλών επιπέδων απασχόλησης, η επίτευξη διατηρήσιμων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών και η απαραίτητη εξομάλυνση των βίαιων διακυμάνσεων του οικονομικού κύκλου. Η δημοσιονομική πολιτική διακρίνεται παραδοσιακά σε επεκτατική και περιοριστική. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο σε δύσκολες περιόδους ύφεσης ή αυξημένης ανεργίας. Η πολιτική αυτή περιλαμβάνει την αποφασιστική αύξηση των κρατικών δημόσιων δαπανών ή τη σημαντική μείωση της φορολογίας των πολιτών και των επιχειρήσεων, με απώτερο στόχο την ενίσχυση της αδύναμης συνολικής ζήτησης. Μέσω της άμεσης αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και της ταυτόχρονης ενίσχυσης των δημόσιων επενδύσεων, επιδιώκεται η ουσιαστική αύξηση της παραγωγής και η συνεπακόλουθη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αντίθετα, η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική εφαρμόζεται αυστηρά σε περιόδους επικίνδυνης υπερθέρμανσης της οικονομίας και υψηλού πληθωρισμού. Στην περίπτωση αυτή, η εκάστοτε κυβέρνηση μειώνει δραστικά τις δημόσιες δαπάνες ή αυξάνει τη φορολογία. Με αυτόν τον τρόπο περιορίζεται σταδιακά η συνολική ζήτηση και συγκρατούνται επιτυχώς οι πληθωριστικές πιέσεις. Η συνολική αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται άμεσα από τον δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή. Ο πολλαπλασιαστής αυτός δείχνει τον

βαθμό στον οποίο μία μεταβολή στις δημόσιες δαπάνες ή στη φορολογία επηρεάζει τελικά το συνολικό εισόδημα της οικονομίας. Σύμφωνα με την παραδοσιακή κεϋνσιανή προσέγγιση, μία αρχική αύξηση των δημόσιων δαπανών προκαλεί μια πολλαπλάσια αύξηση του εθνικού εισοδήματος, καθώς το νέο εισόδημα που δημιουργείται μετατρέπεται άμεσα σε νέα κατανάλωση και νέες επενδύ-

σεις. Ιδιαίτερη και κρίσιμη σημασία παρουσιάζουν και οι λεγόμενοι αυτόματοι δημοσιονομικοί σταθεροποιητές. Πρόκειται ουσιαστικά για ενσωματωμένους μηχανισμούς που λειτουργούν αυτόματα χωρίς να απαιτείται καμία νέα κυβερνητική απόφαση, όπως για παράδειγμα η προοδευτική φορολογία εισοδήματος και τα κρατικά επιδόματα ανεργίας. Η δημοσιονομική πολιτική, επομένως, αποτελεί ένα εξαιρετικά βασικό εργαλείο σταθεροποίησης της μακροοικονομίας. Εντούτοις η πραγματική αποτελεσματικότητά της εξαρτάται άμεσα από τις ευρύτερες θεωρητικές παραδοχές σχετικά με τη λειτουργία των αγορών και τις εκάστοτε προσδοκίες των πολύπλοκων οικονομικών μονάδων.

Η νομισματική πολιτική αποτελεί τον δεύτερο βασικό άξονα της μακροοικονομικής παρέμβασης και ασκείται αποκλειστικά από την ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα με απώτερο σκοπό τη διατήρηση της νομισματικής και της ευρύτερης χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Σε πλήρη αντίθεση με τη δημοσιονομική πολιτική, η οποία επηρεάζει άμεσα τη συνολική ζήτηση αγαθών μέσω του κρατικού προϋπολογισμού, η νομισματική πολιτική δρα κυρίως έμμεσα. Επηρεάζει καθοριστικά το κόστος δανεισμού, τη συνολική διαθεσιμότητα πιστώσεων και τις κρίσιμες επενδυτικές αποφάσεις των οικονομικών μονάδων. Ο βασικότερος και πιο διαχρονικός στόχος της σύγχρονης νομισματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Παράλληλα, οι κεντρικές τράπεζες επιδιώκουν σθεναρά τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, την ενίσχυση της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας και τη διαρκή στήριξη της απασχόλησης. Το σημαντικότερο ίσως εργαλείο της νομισματικής πολιτικής είναι το βασικό επιτόκιο παρέμβασης. Η στοχευμένη μείωση των επιτοκίων καθιστά τον τραπεζικό δανεισμό φθηνότερο, ενθαρρύνει άμεσα τις ιδιωτικές επενδύσεις και την κατανάλωση των νοικοκυριών και τελικά αυξάνει τη συνολική ζήτηση στην οικονομία. Αντίθετα, η αύξηση των επιτοκίων περιορίζει απότομα τη ζήτηση για δανεισμό, μειώνει τις ανεπιθύμητες πληθωριστικές πιέσεις και συμβάλλει αποφασιστικά στη σταθεροποίηση των τιμών. Πέρα από τα βασικά επιτόκια, οι κεντρικές τράπεζες μεταβάλλουν τακτικά τα υποχρεωτικά αποθεματικά των εμπορικών τραπεζών και επηρεάζουν τη συνολική προσφορά χρήματος στην αγορά. Η συνολική προσφορά χρήματος, δηλαδή το πόσο ακριβώς χρήμα τυπώνει και διοχετεύει η κεντρική τράπεζα, συνήθως θεωρείται στα περισσότερα θεωρητικά υποδείγματα ότι είναι εξωγενώς προσδιορισμένη. Από την άλλη πλευρά η ζήτηση χρήματος ή αλλιώς η προτίμηση ρευστότητας προσδιορίζεται παραδοσιακά από τις καθημερινές ανάγκες για συναλλαγές, την προληπτική αποταμίευση των πολιτών και την κερδοσκοπία στις αγορές. Τα δύο πρώτα κίνητρα αποτελούν μια ξεκάθαρα θετική συνάρτηση του επιπέδου του εισοδήματος, ενώ το τρίτο κίνητρο σχετίζεται άμεσα με τις προσδοκίες των χρηματοοικονομικών αγορών για τη μελλοντική κίνηση του επιτοκίου. Η βασική διαφοροποίηση μεταξύ δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής έγκειται επομένως στον θεμελιώδη μηχανισμό μετάδοσης

των μακροοικονομικών επιδράσεων τους. Οι δύο αυτές πολιτικές θεωρούνται στην πράξη απόλυτα συμπληρωματικά εργαλεία, των οποίων η σχετική αποτελεσματικότητα εξαρτάται στενά από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην πραγματική οικονομία και από την εκάστοτε θεωρητική προσέγγιση που υιοθετείται από τους ασκούντες την πολιτική.

Το υπόδειγμα IS-LM, που διαμορφώθηκε από τον John Hicks το 1937 ως διαγραμματική ερμηνεία της Γενικής Θεωρίας του Keynes, αποτελεί τον αδιαμφισβήτητο θεωρητικό πυρήνα της Νεοκλασικής-Κεϋνσιανής Σύνθεσης. Το μοντέλο συνδυάζει την ορθολογική μικροοικονομική συμπεριφορά με την αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης, υποθέτοντας σταθερές τιμές και παραγωγή που καθορίζεται αποκλειστικά από τη συνολική ζήτηση σε συνθήκες μη πλήρους απασχόλησης. Στο σύστημα αυτό, κομβικό ρόλο διαδραματίζει ο δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής, ο οποίος καταδεικνύει πώς μια στοχευμένη αύξηση των δημόσιων δαπανών προκαλεί πολλαπλάσια αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και του συνολικού ΑΕΠ.

Διαγραμματικά, η ισορροπία του συστήματος αποτυπώνεται μέσω δύο βασικών καμπυλών. Η καμπύλη IS εκφράζει την ισορροπία στην αγορά προϊόντος, ταυτίζοντας τις προγραμματισμένες αποταμιεύσεις με τις επενδύσεις, και μετατοπίζεται μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής. Αντίστοιχα, η καμπύλη LM απεικονίζει την ισορροπία στην αγορά χρήματος, επηρεάζεται από τη νομισματική πολιτική, ενώ για τη σύνδεση του ονομαστικού με το πραγματικό επιτόκιο αξιοποιείται η γνωστή εξίσωση του Fisher. Η τομή των δύο καμπυλών ορίζει τη μακροοικονομική ισορροπία, η οποία όμως δεν εγγυάται την πλήρη απασχόληση. Εάν οι τιμές ήταν πλήρως εύκαμπτες, θα ενεργοποιούνταν το «αποτέλεσμα του Keynes»: η πτώση μισθών και τιμών θα αύξανε την πραγματική προσφορά χρήματος, μειώνοντας τα επιτόκια και τονώνοντας τελικά τις επενδύσεις.

Παρά τη θεωρητική αυτή δυνατότητα, η Νεοκλασική-Κεϋνσιανή Σύνθεση αναγνωρίζει δύο θεμελιώδεις εξαιρέσεις όπου η νομισματική πολιτική ακυρώνεται πλήρως. Στην «παγίδα ρευστότητας», τα επιτόκια είναι τόσο χαμηλά που η ζήτηση χρήματος γίνεται τέλεια ελαστική (οριζόντια LM), καθιστώντας άσκοπη κάθε νέα νομισματική επέκταση. Στην «παγίδα επενδύσεων» (κάθετη IS), οι επενδύσεις παραμένουν εντελώς ανελαστικές ως προς το επιτόκιο λόγω απαισιοδοξίας των επιχειρήσεων. Συμπερασματικά, το υπόδειγμα IS-LM αποδεικνύει ότι η διαχείριση της ζήτησης είναι αναγκαία και πως, ειδικά σε περιόδους βαθιάς ύφεσης ή ακραίας αβεβαιότητας, η εμπροσθοβαρής δημοσιονομική πολιτική υπερτερεί ξεκάθαρα της νομισματικής.

Η ιστορική εξέλιξη της μακροοικονομικής σκέψης και η διαρκής συζήτηση γύρω από την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής αναδεικνύουν τις βαθιές θεωρητικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων σχολών. Η αναλυτική αφετηρία εντοπίζεται στη νεοκλασική προσέγγιση, η οποία εδράζεται στη θεωρία της γενικής ισορροπίας του Walras και στην πεποίθηση ότι οι αγορές, εφόσον λειτουργούν ελεύθερα και χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις, τείνουν αυτόματα και αρμονικά προς την ισορροπία. Στο θεωρητικό αυτό πλαίσιο, υποτίθεται ότι οι τιμές και οι μισθοί είναι πλήρως ευέλικτοι, με την παραγωγή να καθορίζεται αποκλειστικά από την πλευρά της προσφοράς, τη συνάρτηση παραγωγής και την αγορά εργασίας. Κατά συνέπεια, οι νεοκλασικοί θεωρούν την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματική. Θεωρούν ότι η αύξηση των κρατικών δαπανών δεν μπορεί να αυξήσει το συνολικό προϊόν, αφού το ΑΕΠ βρίσκεται ήδη προκαθορισμένο στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Αυτό που τελικά μεταβάλλεται είναι μόνο η εσωτερική σύνθεση της δαπάνης, καθώς οι περισσότερες δημόσιες δαπάνες απλώς συνεπάγονται λιγότερη ιδιωτική κατανάλωση ή επένδυση, με το επιτόκιο να λειτουργεί ως μηχανισμός εξισορρόπησης μέσω της θεωρίας των δανειακών κεφαλαίων. Παράλληλα, η νομισματική πολιτική κρίνεται αυστηρά ουδέτερη ως προς τις πραγματικές μεταβλητές της οικονομίας. Σύμφωνα με την κλασική ποσοτική θεωρία του χρήματος, οποιαδήποτε αύξηση της προσφοράς χρήματος μεταφράζεται αποκλειστικά σε αναλογική αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, χωρίς να επηρεάζει καθόλου την πραγματική παραγωγή ή την απασχόληση. Η νεοκλασική σχολή καταλήγει, επομένως, στο συμπέρασμα ότι καμία από τις δύο πολιτικές δεν μπορεί να επιφέρει μόνιμη αύξηση της παραγωγής, θεωρώντας την κρατική παρέμβαση ως καθαρή πηγή στρεβλώσεων.

Η εδραιωμένη αυτή θεώρηση ανατράπηκε άρδην με την έλευση της κεϋνσιανής επανάστασης, η οποία γεννήθηκε μέσα από τα συντρίμια και την τραυματική εμπειρία της Μεγάλης Ύφεσης του 1929. Ο John Maynard Keynes υποστήριξε πειστικά ότι το θεμελιώδες πρόβλημα του καπιταλισμού δεν ήταν η μικροοικονομική ακαμψία των μισθών, αλλά η συστηματικά ανεπαρκής συνολική ζήτηση. Έδειξε ότι μια οικονομία μπορεί κάλλιστα να παραμείνει παγιδευμένη για τεράστιο χρονικό διάστημα σε μια ζοφερή κατάσταση υποαπασχόλησης. Ανατρέποντας ριζικά τον Νόμο του Say, σύμφωνα με τον οποίο η αποταμίευση εγγυάται πάντοτε αντίστοιχη επένδυση, εισήγαγε το «παράδοξο της αποταμίευσης»: αν τα νοικοκυριά αυξήσουν μαζικά την αποταμίευσή τους σε περίοδο ύφεσης, η κατανάλωση μειώνεται και το συνολικό εισόδημα συρρικνώνεται επικίνδυνα. Υπό αυτό το πρίσμα, η δημοσιονομική πολιτική αναδεικνύεται ως το απόλυτο και βασικότερο εργαλείο μακροοικονομικής σταθεροποίησης. Η αύξηση των δημόσιων δαπανών τονώνει άμεσα τη συνολική ζήτηση, επιφέροντας, μέσω του μηχανισμού του πολλαπλασιαστή, μια πολλαπλάσια αύξηση του εθνικού ΑΕΠ. Στο υπόδειγμα IS-LM, το οποίο όπως αναφέρθηκε αναπτύχθηκε από τον

Hicks και διαμόρφωσε την Νεοκλασική-Κευνσιανή Σύνθεση (για πολλούς Νεοκευνσιανούς) αυτό μεταφράζεται ως δεξιά μετατόπιση της καμπύλης IS που αυξάνει την παραγωγή. Αντιθέτως, ο Keynes διατηρούσε σοβαρές επιφυλάξεις για τη νομισματική πολιτική. Αν και αναγνώριζε ότι μπορεί να επηρεάσει το επιτόκιο, θεωρούσε ότι σε συνθήκες ακραίας αβεβαιότητας και κρίσης, οι ιδιωτικές επενδύσεις δεν ανταποκρίνονται απαραίτητα στη μείωση του κόστους δανεισμού. Οι οικονομικοί δρώντες τείνουν να εγκλωβίζονται στην «παγίδα ρευστότητας», προτιμώντας να διακρατούν χρήμα, με αποτέλεσμα η νομισματική επέκταση να έχει εξαιρετικά περιορισμένη αποτελεσματικότητα.

Τη μεταπολεμική κευνσιανή κυριαρχία αμφισβήτησε δυναμικά ο Μονεταρισμός, με κύριο εκφραστή του τον Milton Friedman, αντιστρέφοντας πλήρως την παραδοσιακή ιεράρχηση των εργαλείων πολιτικής. Η μονεταριστική σχολή θεωρεί τη δημοσιονομική πολιτική ως ένα σχετικά αναποτελεσματικό εργαλείο, προτάσσοντας το έντονο φαινόμενο του εκτοπισμού (crowding out). Η αύξηση των κρατικών δαπανών, αντλώντας πόρους από τη ζήτηση για δανειακά κεφάλαια, ανεβάζει αναπόφευκτα τα επιτόκια και μειώνει αισθητά τις ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ οι εγγενείς καθυστερήσεις στη λήψη και εφαρμογή των δημοσιονομικών μέτρων εξουδετερώνουν περαιτέρω την όποια χρησιμότητά τους. Αντίθετα, η νομισματική πολιτική τοποθετείται στο επίκεντρο της μακροοικονομικής σταθεροποίησης. Ο Friedman, επαναφέροντας την ποσοτική θεωρία του χρήματος, διακήρυξε ότι ο πληθωρισμός αποτελεί πάντοτε και παντού ένα καθαρά νομισματικό φαινόμενο. Παρόλο που οι μονεταριστές αποδέχονται ότι το χρήμα δεν είναι απολύτως ουδέτερο βραχυχρόνια (αφού οι μεταβολές της νομισματικής προσφοράς επηρεάζουν την παραγωγή πριν προσαρμοστούν οι προσδοκίες των ατόμων), απορρίπτουν τις διακριτικές παρεμβάσεις. Αντ' αυτού, προτείνουν επιτακτικά την αυστηρή τήρηση ενός σταθερού κανόνα αύξησης της προσφοράς χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες.

Προχωρώντας τη φιλελεύθερη κριτική ακόμη πιο μακριά, η Νέα Κλασική σχολή (με εκπροσώπους όπως οι Lucas, Sargent, Barro και Wallace) εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970 θεμελιωμένη στην ισχυρή υπόθεση των ορθολογικών προσδοκιών. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι οικονομικοί δρώντες αξιοποιούν άριστα όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες και κατανοούν βαθιά την πραγματική λειτουργία της οικονομίας, οδηγώντας την σε άμεση αυτορρύθμιση μέσω των τιμών. Το γεγονός αυτό καθιστά τη συστηματική δημοσιονομική πολιτική εξαιρετικά αναποτελεσματική. Εάν οι πολίτες αντιληφθούν ότι τα σημερινά κρατικά ελλείμματα συνεπάγονται νομοτελειακά υψηλότερους φόρους στο μέλλον, αντιδρούν αυξάνοντας προληπτικά την αποταμίευσή τους. Αυτή η αρχή της ρικαρδιανής ισοδυναμίας υποδηλώνει ότι ο τρόπος χρηματοδότησης του κράτους (μέσω φόρων ή

χρέους) αφήνει εν τέλει ανεπηρέαστη τη συνολική ζήτηση. Στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής, οι νέοι κλασικοί υπήρξαν ακόμη πιο απόλυτοι από τους μονεταριστές, διατυπώνοντας την περίφημη «πρόταση αναποτελεσματικότητας της πολιτικής» (policy ineffectiveness proposition). Σύμφωνα με αυτήν, η συστηματική και προβλέψιμη νομισματική πολιτική είναι εντελώς ανίκανη να σταθεροποιήσει την οικονομία, καθώς ενσωματώνεται ακαριαία στις τιμές και τους μισθούς χωρίς καμία πραγματική επίδραση. Μόνο οι εντελώς απρόβλεπτες μεταβολές, οι αιφνιδιαστικές νομισματικές εκπλήξεις, μπορούν να παραπλανήσουν βραχυχρόνια τις προσδοκίες και να επηρεάσουν προσωρινά την παραγωγή.

Στον αντίποδα αυτού του υποδείγματος αναπτύχθηκαν τα Νέα Κεϋνσιανά μακροοικονομικά από οικονομολόγους όπως οι Akerlof, Stiglitz, Romer και Mankiw. Οι νέοι κεϋνσιανοί επιδίωξαν να διατηρήσουν την αυστηρή μικροοικονομική θεμελίωση των νέων κλασικών, αναζητώντας ωστόσο πειστικές εξηγήσεις για το γεγονός ότι οι αγορές, στην πραγματικότητα, δεν προσαρμόζονται ποτέ άμεσα. Εντοπίζοντας συστηματικές ακαμψίες στις τιμές και τους μισθούς, απέδειξαν ότι η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να είναι εξαιρετικά αποτελεσματική, ιδιαίτερα σε περιόδους βαθιάς ύφεσης, ανεπαρκούς ζήτησης ή όταν η νομισματική πολιτική έχει εξαντλήσει τα περιθώριά της αγγίζοντας το μηδενικό κατώτατο όριο των επιτοκίων, καθιστώντας έτσι τον πολλαπλασιαστή ζωτικής σημασίας. Πέρα από αυτό, σε πλήρη αντίθεση με τον ιστορικό Keynes, οι νέοι κεϋνσιανοί αναβαθμίζουν δραματικά τον ρόλο της νομισματικής πολιτικής. Ακριβώς επειδή οι τιμές προσαρμόζονται αργά και με τριβές, οι στοχευμένες μεταβολές των επιτοκίων έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν έντονα τις πραγματικές δαπάνες, τις επενδύσεις και την απασχόληση βραχυχρόνια. Η κυρίαρχη σύγχρονη μακροοικονομική σύνθεση (New Consensus) εδράζεται βαθιά σε αυτή την αποδοχή της αποτελεσματικότητας αμοφτέρων των πολιτικών, παραχωρώντας ωστόσο το πρωτείο διαχείρισης στην κανονική συγκυρία στη νομισματική πολιτική των ανεξάρτητων κεντρικών τραπεζών, και περιορίζοντας τη δημοσιονομική επέκταση σε συμπληρωματικό ρόλο ή για συνθήκες έκτακτης ανάγκης.

Εξολοκλήρου έξω από αυτό το δίπολο της αστικής οικονομικής σκέψης τοποθετείται η Μαρξιστική Πολιτική Οικονομία, η οποία διαφοροποιείται ριζικά στο φιλοσοφικό της θεμέλιο. Η μαρξιστική προσέγγιση δεν αντιλαμβάνεται ποτέ την οικονομία ως ένα ουδέτερο σύστημα αναζήτησης ισορροπίας μεταξύ ατόμων, αλλά αντιθέτως, ως ένα συγκρουσιακό σύστημα βαθιών ταξικών σχέσεων. Το κεντρικό θεωρητικό της ζήτημα είναι η διαδικασία παραγωγής και η διαρκής ιδιοποίηση της παραγόμενης υπεραξίας από το κεφάλαιο. Υπό αυτή την οπτική, η δημοσιονομική πολιτική δεν αποτελεί εργαλείο οριστικής επίλυσης προβλημάτων, αλλά μηχανισμό προσωρινής διαχείρισης και

μετριάσμου των εγγενών κρίσεων του καπιταλισμού. Οι κρατικές δαπάνες λειτουργούν στην ουσία ως αναγκαία δεκανίκια για τη στήριξη της διακυβευόμενης κερδοφορίας του κεφαλαίου, αναλαμβάνοντας συχνά την άδικη κοινωνικοποίηση των ζημιών σε καιρούς έντονης κρίσης. Παρομοίως, η νομισματική πολιτική κρίνεται ως απολύτως δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με τις πραγματικές υλικές σχέσεις παραγωγής. Οποιαδήποτε τεχνητή νομισματική επέκταση μπορεί να διεγείρει πρόσκαιρα τη χρηματοπιστωτική σφαίρα, ωστόσο είναι παντελώς ανίκανη να επιλύσει το θεμελιώδες, δομικό πρόβλημα του συστήματος, που δεν είναι άλλο από τη νομοτελειακή τάση πτώσης του ποσοστού κέρδους και τη διαρκή υπερσυσσώρευση του κεφαλαίου. Εν κατακλείδι, ενώ οι νεοκλασικές και κεϋνσιανές παραλλαγές διαφωνούν για το αν οι κρατικές πολιτικές μπορούν να σταθεροποιήσουν το σύστημα, η μαρξιστική πολιτική οικονομία απορρίπτει εξ ολοκλήρου την ίδια τη δυνατότητα οριστικής σταθεροποίησης, υποβαθμίζοντας τόσο τη δημοσιονομική όσο και τη νομισματική παρέμβαση σε απλά παυσίπονα των αξεπέραστων καπιταλιστικών κρίσεων.

Η ιστορική εξέλιξη της μακροοικονομικής σκέψης διαμορφώθηκε μέσα από συγκεκριμένα χρονικά ορόσημα, με το πρώτο να εντοπίζεται στην περίοδο **1871-1929**, η οποία χαρακτηρίζεται από την απόλυτη επικράτηση της **Νεοκλασικής θεωρίας**. Η «Οριακή Επανάσταση» του 1871, με πρωτεργάτες τους Jevons, Menger και Walras, σηματοδότησε τη μετάβαση στην ανάλυση της γενικής ισορροπίας, όπου το επιστημονικό ενδιαφέρον μετατοπίστηκε αποκλειστικά στην άριστη κατανομή των σπάνιων πόρων. Σε αυτό το πλαίσιο, η ακλόνητη πεποίθηση ότι οι αγορές αυτορυθμίζονται και ότι ισχύει ο Νόμος του Say καθιστούσε τη δημοσιονομική πολιτική πρακτικά περιττή και αναποτελεσματική για την αύξηση της απασχόλησης. Αντίστοιχα, η νομισματική πολιτική θεωρούνταν απολύτως ουδέτερη ως προς το πραγματικό προϊόν, επιδρώντας, μέσω της ποσοτικής θεωρίας, αποκλειστικά στο ονομαστικό επίπεδο των τιμών.

Το καταστροφικό κραχ του **1929** και η επακόλουθη Μεγάλη Ύφεση αποτέλεσαν το δεύτερο και ίσως το πιο καθοριστικό ορόσημο, το οποίο κλόνισε ανεπανόρθωτα την εμπιστοσύνη στην αυτόματη εξισορρόπηση των ελεύθερων αγορών. Η εμφανής αδυναμία του κλασικού υποδείγματος να εξηγήσει τη μαζική, αθέλητη ανεργία οδήγησε στην εμφάνιση της **Κεϋνσιανής Επανάστασης** με την έκδοση της «Γενικής Θεωρίας» από τον John Maynard Keynes το 1936. Η μακροοικονομική αντίληψη μεταβλήθηκε ριζικά, θέτοντας στο επίκεντρο τη διαχείριση της ενεργού ζήτησης, με τη δημοσιονομική πολιτική να αναδεικνύεται ακαριαία στο απόλυτο και πλέον αποτελεσματικό εργαλείο για την έξοδο από την ύφεση, χάρη στη λειτουργία του πολλαπλασιαστή. Στον αντίποδα, η νομισματική πολιτική θεωρήθηκε εξαιρετικά περιορισμένης ισχύος εν μέσω κρίσεων, κυρίως εξαιτίας ψυχολογικών φαινομένων όπως η «παγίδα ρευστότητας».

Η μεταπολεμική περίοδος **1945-1973** συνιστά το τρίτο ιστορικό ορόσημο, γνωστό και ως η «χρυσή εποχή» της μακροοικονομικής διαχείρισης, η οποία ταυτίζεται απόλυτα με το ρεύμα της **Νεοκλασικής-Κεϋνσιανής Σύνθεσης**. Μέσα από την ανάπτυξη του υποδείγματος IS-LM, επιχειρήθηκε η θεωρητική γεφύρωση της κεϋνσιανής μακροοικονομικής (που ίσχυε βραχυχρόνια) με τη νεοκλασική μικροοικονομική (ως κατάληξη στη μακροχρόνια περίοδο). Κατά τη διάρκεια αυτής της μακράς περιόδου, εδραιώθηκε η πεποίθηση ότι το κράτος οφείλει και μπορεί να εξομαλύνει τους οικονομικούς κύκλους, με τη δημοσιονομική πολιτική να διατηρεί σταθερά τα πρωτεία στην αποτελεσματικότητα. Η νομισματική πολιτική αντιμετωπίστηκε ως ένα χρήσιμο αλλά δευτερεύον συμπληρωματικό εργαλείο, στο πλαίσιο της αξιοποίησης της σταθερής ανταλλακτικής σχέσης μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας που περιέγραφε τότε η Καμπύλη Phillips.

Το τέταρτο κομβικό ορόσημο τοποθετείται στη **δεκαετία του 1970**, όταν οι διαδοχικές πετρελαϊκές κρίσεις και η εμφάνιση του στασιμοπληθωρισμού οδήγησαν στην κατάρρευση της κεϋνσιανής συναίνεσης και στην άνοδο του **Μονεταρισμού** υπό τον Milton Friedman. Η δημοσιονομική πολιτική άρχισε να θεωρείται ευρέως αναποτελεσματική λόγω του εντόνου φαινομένου του εκτοπισμού (crowding out) των ιδιωτικών επενδύσεων. Αντιθέτως, η νομισματική πολιτική αναδείχθηκε ως το κύριο εργαλείο σταθεροποίησης, με απόλυτη έμφαση στον αυστηρό κανόνα ελέγχου της προσφοράς χρήματος για την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Στη συνέχεια, από τα τέλη του 1970 έως το **2008**, η περίοδος χαρακτηρίστηκε από την επανάσταση των **Νέων Κλασικών** και την εδραίωση της **Νέας Συναίνεσης**, όπου η νομισματική πολιτική ανεξάρτητων κεντρικών τραπεζών αναγνωρίστηκε ως το πρωταρχικό εργαλείο ρύθμισης της οικονομίας.

Το τελευταίο ορόσημο αφορά την πρόσφατη περίοδο της πανδημίας COVID-19 και της ενεργειακής κρίσης που ακολούθησε, η οποία αναδιαμόρφωσε εκ νέου τις μακροοικονομικές προτεραιότητες. Η πρωτοφανής κρίση κατέστησε σαφές ότι η νομισματική πολιτική, από μόνη της, είναι ανεπαρκής για την αντιμετώπιση μεγάλων διαρθρωτικών σοκ, οδηγώντας σε μια περαιτέρω συναίνεση που επανεπιβεβαιώνει την αναγκαιότητα της ενεργού δημοσιονομικής παρέμβασης. Η φύση της ενεργειακής κρίσης, που συνδύασε πληθωριστικές πιέσεις με τον κίνδυνο κοινωνικής και παραγωγικής αποσταθεροποίησης, επέβαλε τον συντονισμό των δύο πολιτικών, επιβεβαιώνοντας ότι σε περιβάλλοντα ακραίας αβεβαιότητας, η κρατική στήριξη αποτελεί κρίσιμο πυλώνα για τη διατήρηση της συνοχής του οικονομικού συστήματος.

Η ιστορία της μακροοικονομικής ανάλυσης δεν είναι παρά η καταγραφή μιας διαρκούς θεωρητικής αναζήτησης για την ιδανική ισορροπία μεταξύ της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της κρατικής σταθεροποίησης. Από την αρχική νεοκλασική πίστη του Walras στους αυτορρυθμιζόμενους μηχανισμούς των αγορών, που κατέστησε τη δημοσιονομική και νομισματική παρέμβαση περιττή, φτάσαμε στη ριζική ρήξη του Keynes, ο οποίος, ανατρέποντας τον νόμο του Say, θεμελίωσε την ανάγκη για ενεργό δημοσιονομική διαχείριση της ζήτησης. Στη συνέχεια, ο Friedman και ο Μονεταρισμός ανέτρεψαν εκ νέου την ιεραρχία, μετατοπίζοντας το βάρος στη νομισματική πολιτική και στον έλεγχο του πληθωρισμού, ενώ οι Νέοι Κλασικοί με τον Lucas εισήγαγαν τις ορθολογικές προσδοκίες, αμφισβητώντας την ικανότητα οποιασδήποτε συστηματικής πολιτικής να επηρεάζει τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας.

Η μετέπειτα διαμόρφωση της Νέας Συναίνεσης, μέσω των Νέων Κεϋνσιανών, επαναξιολόγησε το ρόλο των ακαμψιών και των ατελειών, αναδεικνύοντας τη νομισματική πολιτική των ανεξάρτητων κεντρικών τραπεζών ως το κύριο εργαλείο ρύθμισης, έως ότου οι διαδοχικές κρίσεις του 2008 και της πανδημίας απέδειξαν ότι η νομισματική πολιτική, από μόνη της, αδυνατεί να διαχειριστεί ακραία διαρθρωτικά σοκ. Η τρέχουσα συγκυρία, διαμορφωμένη από την ενεργειακή κρίση και τις παγκόσμιες αναταράξεις, έχει οδηγήσει σε μια νέα, πραγματιστική συναίνεση όπου αναγνωρίζει ότι η δημοσιονομική παρέμβαση δεν είναι απλώς συμπληρωματική, αλλά αποτελεί τον κρίσιμο πυλώνα προστασίας της κοινωνικής και παραγωγικής συνοχής. Έτσι, ο σύγχρονος μακροοικονομικός διάλογος φαίνεται να αφήνει πίσω του τον δογματισμό, αναγνωρίζοντας ότι η δημοσιονομική και η νομισματική πολιτική λειτουργούν βέλτιστα μόνο όταν συντονίζονται, προσφέροντας στην οικονομία την ευελιξία που απαιτεί ένας κόσμος συνεχών μετασχηματισμών και πρωτόγνωρων προκλήσεων.